

‘Vreemde’ gebruiken zedingskerk niet altijd heidens

02-09-2013 18:15 | ds. J. P. Ouwehand

Beeld Wikimedia

Een christen die zijn geloof combineert met oude, heidense gewoonten is niet meteen een ‘onechte’ gelovige, stelt ds. J. P. Ouwehand.

De GZB zond honderd jaar geleden zijn eerste zedingswerker uit, A. A. van de Loosdrecht vestigde zich in Rantepao, een dorp in Tana Toraja (Indonesië). Toraja werd een begrip. Zo'n vijftig jaar lang bleven Toraja en de GZB bijna exclusief aan elkaar verbonden. Na de verzelfstandiging van de kerk in 1947 begon dat langzaam te veranderen. De Gereja Toraja is nu een kerk met ruim 500.000 leden en 650 predikanten. Een in alle opzichten zelfstandige kerk.

De kerk in Toraja kenmerkt zich door een boeiende verbinding tussen cultuur en kerk. Het christelijk geloof is deel geworden van de identiteit van Toraja. Ongeveer 90 procent van alle inwoners van Toraja is lid van een kerk. Kerkgebouwen domineren de dorpen.

De kerk is voor ons ook herkenbaar. Tijdens een dienst klinken psalmen met de Geneefse melodieën. De vorm en inrichting van de kerk, de toga van de predikant en de collectezak ademen een sfeer die doet denken aan Nederland.

Tegelijkertijd is er een andere wereld. Een wereld waarin de dood een cruciale rol speelt. Doden worden gebalsemd en soms jarenlang opgebaard in huis. Er zijn kostbare dodenfeesten waarbij buffels en varkens worden geslacht. Met veel ceremonieel worden de doden begraven in rotsgraven of dodenhuisen. Nog altijd worden de levenden met de doden verbonden door Tau Tau, houten beelden van overledenen die op uitgehouwen balkons in de bergen staan en de gemeenschap beschermen.

Is het ene de buitenkant en het andere de binnenkant? Is de kerk de buitenkant en vormt het traditionele (bij)geloof nog altijd de binnenkant? Moet er niet nog heel veel gebeuren om mensen echt los te maken van ‘heidense praktijken’, voorouderverering en bijgeloof? Vragen die niet alleen bij een bezoek aan Toraja opkomen, maar waar ook lokaal binnen de Gereja Toraja over wordt nagedacht. Een paar gedachten.

Om te beginnen betreft het de buitenkant. Het gaat om de dingen die we zien. En wij kijken vanuit ons eigen perspectief. Daarom klinkt Psalm 47, gezongen op een bekende melodie, zo vertrouwd en verbaast ons een collectezak voor kerk en diaconie niet. Maar precies daarom vinden we het rituele slachten van buffels vreemd, het fascineert, maar stoot tegelijk af.

We kijken niet alleen, we interpreteren ook en doen dat door historische verbanden te leggen om dingen te verklaren. We verbinden de dodenfeesten vanzelfsprekend met een ‘heidens’ verleden en de herkenbare kerkelijke gebruiken met de invloed van zedingswerkers. Het eerste is ‘van hen’, het tweede ‘van ons’.

De realiteit is echter veel complexer. Nieuwe gebruiken kunnen geladen worden met oude ideeën, en soms kunnen oude gebruiken een totaal andere betekenis krijgen. Gebruiken kunnen bijzonder

dynamisch zijn. Waren spijkerbroeken vroeger het symbool van de seksuele revolutie, nu dragen zelfs presidenten jeans.

Wij zijn verder geneigd om te zoeken naar een geïntegreerde levensbeschouwing waarin alles een logische plek heeft. Sommige dingen zijn dan 'onecht' omdat ze naar ons besef niet passen in het geheel. Iemand kan niet tegelijkertijd geloven dat een gestorven broeder bij God is én geloven dat hij via een Tau Tau contact kan hebben met zijn familie. Het eerste moet dan wel 'schijn' zijn.

Het is een onmogelijke opgave om te bepalen wat de 'binnenkant' is. We kunnen geen directe lijn trekken vanuit de begrafenisrituelen naar 'voorouderverering en traditioneel heidendom', zoals we dat ook niet kunnen van de kerkelijke vormen naar de geloofsovertuiging van mensen. Misschien moeten we de hele tegenstelling tussen buitenkant en binnenkant vergeten. Al doet het ons denken aan Paulus' tegenstelling tussen vlees en geest (Rom. 7), maar die valt echt niet samen met de tegenstelling tussen binnen- en buitenkant.

Geloven in Toraja is een verwarrende mengeling van soms tegenstrijdige overtuigingen, gebruiken en vormen. Een mengeling waarin de nadruk ligt op wat je doet, meer dan op wat je denkt.

Voor veel westerse christenen is geloven een samenhangende overtuiging. Of is het in de praktijk toch een verwarrende eenheid van denken, gewoonten en tradities? Een eenheid die ook hier resultaat is van een ingewikkelde wordingsgeschiedenis? Dat zijn vragen waar we over moeten blijven nadenken.

En er is meer. Het gaat uiteindelijk om de vraag waarop mensen vertrouwen, waar ze naar verlangen, en waar ze zich aan toewijden, zoals prof. dr. H. Paul, bijzonder hoogleraar voor de IZB en GZB in Groningen, het formuleert. Vertrouwen we op God Die in Jezus Christus ons nabij gekomen is? Verlangen we naar Zijn toekomst en wijden we ons nu toe aan Hem en de ander?

Dit zijn existentiële vragen. Vragen die, zelfs al stel je ze niet, wel een antwoord hebben. We leven het antwoord! Vanuit die kern wordt vanzelfsprekend ook kritiek geboren op gewoonten en tradities. In de ontmoeting met anderen, zoals de mensen van Toraja, worden de vragen expliciet. Dat gebeurt ook omgekeerd. Vanwege de herdenking van honderd jaar zending in Toraja, is er een delegatie uit Toraja op bezoek. 'Zien' zij hier alleen de voor hen zeer verwarrende 'buitenkant' of ontdekken ze wat het hart is van waaruit wij leven?

De auteur is directeur van de hervormd-gereformeerde zendingsorganisatie GZB.